

Badania wałów ziemnych w Bieździadce, gm. Kołaczyce, woj. Krosno

Wały ziemne w Bieździadce znajdują się w zachodniej części tej wsi, na bagnistej równinie, po prawej stronie drogi prowadzącej do miejscowej cegielni. Uformowane są na kształt czworoboku o wymiarach: 15×25 m, szerokości podstawy 13—16 m i wysokości 2,5—3,5 m. Zgodnie z miejscową tradycją w miejscu tym znajdować się miała „baszta”. Wł. Sarna w oparciu o Komunikat biura konserwatorskiego z r. 1893 s. 16 podaje, iż w dworze w Bieździadce przechowywano „dużo wykopanych w grodzisku tym kafli średniowiecznych, grotów, ostróg, łzawnice i wiele innych starożytności”¹.

W okresie od 12.IX—9.X.1974 r. Muzeum Regionalne w Jaśle przeprowadziło na wałach badania archeologiczne, które finansowane były przez Muzeum Okręgowe w Rzeszowie. Założono dwa wykopy przecinające wał: I-szy szerokości 2 m na zachodniej części wałów, II-gi szerokości 1,5 m w północno-zachodnim narożniku. W czasie badań, podobnie jak w przypadku badań zwiadowczych przeprowadzonych przez A. Kunysza, nie stwierdzono żadnych konstrukcji wewnętrznych². Wał stanowiła glina przemieszana z iłem.

Z wykopów pochodzi pewna ilość fragmentów naczyń, kafli, bezbarwnego szkła oraz kilka fragmentów bardzo silnie skorodowanych przedmiotów żelaznych, których pierwotnego

kształtu ze względu na stan zachowania i wielkość nie udało się określić. Wśród odkrytych fragmentów ceramiki najliczniej reprezentowane są ułamki pochodzące z naczyń. Niewielka ilość spośród nich pochodzi z siwaków, to jest z naczyń wypalanych w atmosferze redukcyjnej. Wśród fragmentów ceramiki czerwonej można wyróżnić fragmenty polewane i bez polewy, przy czym obie te grupy są sobie ilościowo równe. Ułamki z siwaków zwykle posiadają powierzchnie gładkie, natomiast fragmenty ceramiki czerwonej bez polewy są bardziej szorstkie ze względu na większą ilość domieszki schudzającej. Większość pozbawiona jest ornamentu, tylko na niektórych występują poziome pasma płytkich, rytych rowków. Znaczna część fragmentów polewanych zdobiona była jednobarwnie przy czym najczęściej stosowany był kolor brązowy (w różnych odcieniach), rzadziej zielony czy żółty. Polewa występuje głównie po stronie wewnętrznej naczyń, strona zewnętrzna była zwykle jej pozbawiona lub pokrywana polewą jedynie partie brzegowe. W tym ostatnim wypadku barwa polewy strony wewnętrznej naczynia najczęściej, ale nie zawsze, odpowiada barwie polewy strony zewnętrznej. Zdobienie wielobarwne stwierdzono wśród naczyń z Bieździadki jedynie na misach.

Znalezione fragmenty są zbyt małe aby na ich podstawie można było dokonać rekonstrukcji całych naczyń. Pewnych danych odnośnie formy dostarczają jedynie ułamki pochodzące z części przydennych i brzegowych. Wszystkie odkryte części przydenne pochodzą z den płaskich niewyodrębnionych, często noszących ślady odcinania. Tylko jeden egzemplarz z małego naczynka posiadał wyraźnie wyodrębnioną stopkę. Na podstawie zachowanych części brzegowych stwierdzono na stanowisku w Bieździadce obecność takich naczyń jak: garnki, dzbany, misy, talerze, patelnie, pokrywki.

Wśród 13 fragmentów mis, wyraźnie wyodrębnia się grupa o stosunkowo szerokich, płaskich, niekiedy lekko ukośnych brzegach i nieznacznie wybrzuszonych ściankach. (Ryc. 1, a). Misy te zdobione były od wewnątrz wielobarwnymi ornamentami roślinnymi lub geometrycznymi. Najczęściej występuje żółty ornament na brązowym tle. Podobne formy mis zdobione analogicznym ornamentem (ukośna kratka) znane są z III wykopu Na Skarpie z badań na Okole w Krakowie. Datowane są one na XVII—XVIII wiek³. Wśród pozostałych fragmentów mis najbardziej interesujący jest ułamek o brzegu wywiniętym na zewnątrz i o ukośnie ściętej krawędzi (Ryc. 1, b), który nawiązuje do form XV-wiecznych⁴.

Znacznie skromniej reprezentowane są talerze. Dwa z nich posiadają płaskie, ukośnie ustawione kołnierze i ścienione krawędzie. (Ryc. 1, c). Jeden z egzemplarzy pokryty jest zielonkawą polewą. Podobne formy talerzy datowane są na XVI—XVII wiek⁵. Fragment trzeciego talerza posiada kołnierz w profilu lekko łukowaty z zaokrągloną krawędzią nieznacznie skierowaną do środka. Ścisłych analogii do tej formy brak, dalsze, znane z badań na zamku w Korzkwi⁶ wystąpiły w warstwie datowanej na XVI wiek, zaś egzemplarze z Krakowa uważane są za egzemplarze XVII—XVIII-wieczne⁷.

Z pośród odkrytych fragmentów patelni z kilku można było z dużym prawdopodobieństwem zrekonstruować jedno naczynie w całości (Ryc. 1, d). Z pozostałych dwu pochodzą jedynie drobne ułamki: fragment brzegu i stosunkowo wysoka nóżka.

Odkryto ponadto trzy części brzegu pokryw (Ryc. 1, e) oraz guzowaty uchwyt (Ryc. 1, f). Dwa fragmenty o szybkach zężających się ku górze z zaokrąglonymi krawędziami można uznać za części dzbanów (Ryc. 1, g). Bardzo

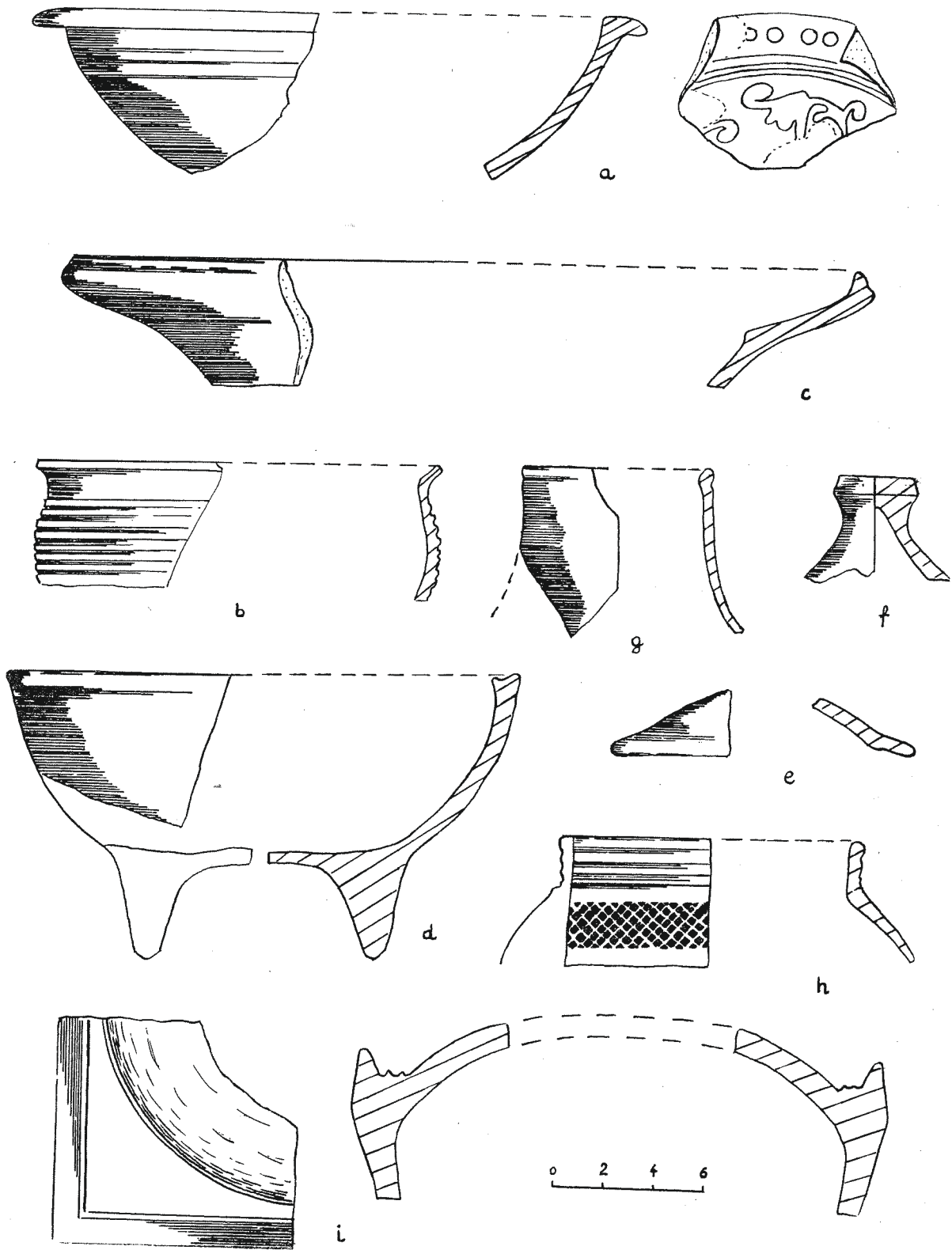
zbliżone egzemplarze z III wykopu Na Skarpie datowane są na XVII—XVIII wiek⁸.

Największa ilość odkrytych fragmentów naczyń pochodzi z garnków. Wszystkie posiadają mniej lub bardziej wychylone wylewy na zewnątrz o krawędziach zaokrąglonych lub rzadziej ściętych prosto. Zwykle pod krawędzią występują zdobienia w postaci żeberek pojedynczych lub podwójnych, niekiedy ukształtowanych okapowato. W kilku wypadkach przy krawędzi zachowały się fragmenty taśmowatych uch. Obok płytkich pasm równoległych żłobków zdobiących górne części brzuśców garnków występuje też ornament ukośnej krataczki (Ryc. 1, h). Wszystkie ozdobione w ten sposób fragmenty pokryte były polewą barwy brązowej. Podobny ornament znany jest z naczyń datowanych na XVI—XVII wiek⁹. Większość egzemplarzy garnków z Bieździadki należy datować na XVI—XVIII wiek.

Z Bieździadki pochodzi pewna ilość fragmentów kafli. Wszystkie ułamki z części przednich ozdobione są reliefowym ornamentem głównie roślinnym w znacznym stopniu stylizowanym oraz rzadziej geometrycznym. Pewne motywy dekoracyjne z kafli z Bieździadki mają bliskie nawiązanie do ornamentów zdobiących kafle odkryte na zamku w Odrzykoniu¹⁰. Większość kafli jest pokryta polewą. Najczęściej stosowane były polewy jednobarwne zielone, rzadziej brązowe czy niebieskawe. Na kaflach zdobionych wielobarwnie powtarza się następujący zestaw kolorów: biały, niebieski, żółty. Wśród kafli bez polewy wyróżnia się fragment typu kołnierzowo-płytkowego z wypukłą czaszą na części zewnętrznej (Ryc. 1, i). Identyczne kafle zostały znalezione w „skarbczyku” na zamku w Dubiecku. Kafle te J. T. Frazier¹¹ i M. Wirski-Parachoniak¹² datują na XVI wiek.

Obszar zawarty między wałami był niejednokrotnie pogłębiany, stąd znaczne przemieszanie materiału. W związku z brakiem stratygrafii datowanie można było przeprowadzić wyłącznie w oparciu o analogie, które sugerują, iż najstarszy materiał z Bieździadki może pochodzić z XV wieku. Największą część materiału stanowią egzemplarze XVI—XIX wieczne.

W świetle uzyskanych w czasie badań danych mało prawdopodobne wydaje się używanie wałów w celach obronnych. Jak zauważył już to G. Leńczyk miały one zapewne związek z gospodarstwem dworskim (rybnym).

Ryc. 1. Bieżdziadka, stan. 1. Wykop I (a, c—d, f—h). Wykop II (b, e, i).

PRZYPISY

¹ Ks. Wł. Sarna, *Opis powiatu jasielskiego*, Jasło 1908, s. 536.

² A. Kunysz, *Grodziska w województwie rzeszowskim*, Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1966, Rzeszów 1968, s. 43.

³ M. Kwapieniowa, T. Lenkiewicz, B. Nowogrodzka, K. Radwański, A. Wałowy, *Badania na Okole w Krakowie w 1959 r.* (Wykop III Na Skarpie), Materiały Archeologiczne, t. X, Kraków 1969, s. 69, 137—138, tab. XXVI: 8, 9; XVII: 1.

⁴ M. Kwapieniowa, T. Lenkiewicz, B. Nowogrodzka, K. Radwański, A. Wałowy, *Badania na Okole w Krakowie w 1963 r.* (Wykop IV Na Skarpie), Materiały Archeologiczne, t. IX, Kraków 1968, s. 68, 227, 231, tab. X: 4; XIV: 9, 12.

⁵ M. Kwapieniowa..., *Badania na Okole...*, t. IX, Kraków 1968, tab. XVI: 3, 4; XVIII: 22; M. Kwapieniowa..., *Badania na Okole...*, Kraków 1969, t. X, tab. XXII: 7.

⁶ Informacja R. Lelek, praca magisterska, tab. VI: 1199; XIX: 1111.

⁷ M. Kwapieniowa..., *Badania na Okole...*, t. X, Kraków 1969, tab. XXV: 4, 6.

⁸ *Tamże*, tab. XXV: 6; XXVII: 2.

⁹ R. Lelek, praca magisterska, tab. XX: 657; XXI: 804.

¹⁰ J. Janowski, *Przyczynki do historii zamku w Odrzykoniu pow. Krosno w świetle badań archeologicznych*, Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1966, Rzeszów 1968, s. 95, Ryc. 5, a; s. 96, Ryc. 7: b, c, d.

¹¹ J. T. Frazik, *Kafle z zamku w Dubiecku*, Ochrona Zabytków, t. XXIII (91), z. 4, Warszawa 1970, s. 298, Ryc. 4 a—c.

¹² M. Wirska-Parachoniak, *Technologiczna analiza późnogotyckich i renesansowych kafli z zamku w Dubiecku*, Ochrona Zabytków, t. XXIII (91), z. 4, Warszawa 1970, s. 304.

¹³ G. Leńczyk, *Na śladach miejsc umocnionych*, Z Otchłani Wieków, R. XXVII, z. 2, Poznań 1961, s. 110, ryc. 2 h.